

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Professor Sverker Gustavsson
Statsvetenskapliga institutionen
Sverker.Gustavsson@statsvet.uu.se
Tel. 018- 4713421, 070-2591941

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

- 1. Vad "väst" önskar skydda**
- 2. Inom varje land för sig**
- 3. Internationalpolitiskt**

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

1. Vad "väst" önskar skydda

- **Demokrati = majoritetsstyre + politisk liberalism (yttrandefrihet, föreningsfrihet, rättsstat och legitim opposition)**
- **Folkrätt = länders självbestämmande + universella mänskliga rättigheter.**

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Demokrati = majoritetsstyre med politisk liberalism

Populism = majoritetsstyre utan politisk liberalism

Diktatur = varken majoritetsstyre eller politisk liberalism

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

För populisterna och dikturanhängarna är folket en företeelse i singularis.

För demokraterna, däremot, är folket en företeelse i pluralis. Poängen är att det finns flera idéer och intressen, som behöver kunna jämkas samman för att undgå krig och inbördeskrig.

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Liberalismens tre uppenbarelseformer:

- ekonomisk liberalism (marknad och frihandel)
- politisk liberalism (yttrandefrihet, föreningsfrihet, rättsstat och legitim opposition)
- akademisk liberalism (argumentets primat)

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Med "träsket" menade Trump 2016 den mellanliggande instans, befolkad av lobbyister, jurister, journalister och experter av alla de slag, som bearbetar den rena och oförstörda folkmeningen.

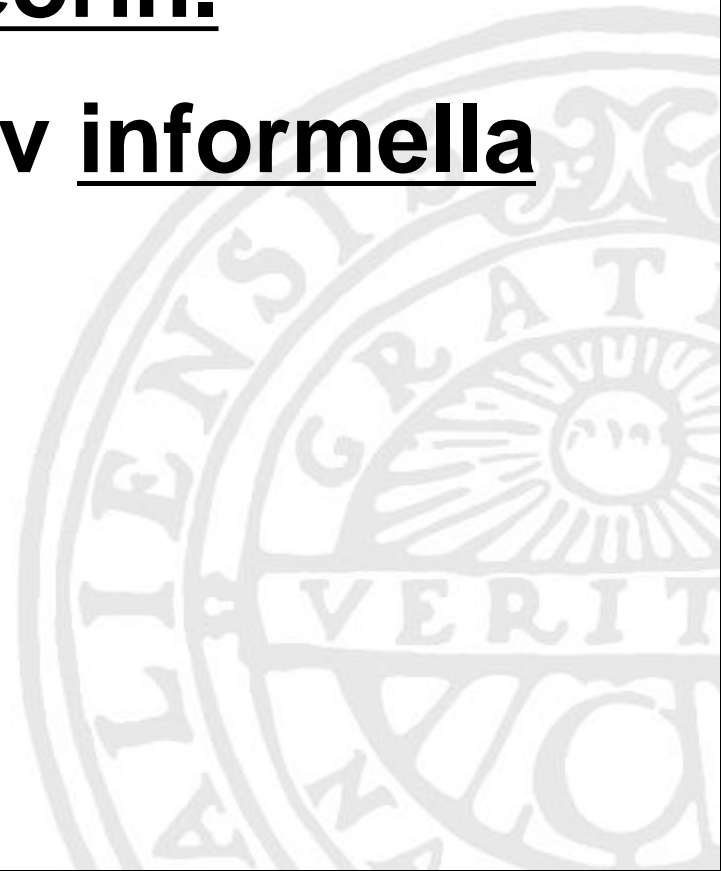
Att vilja göra det politiska handlandet mera förutsebart och bättre underbyggt var enligt hans mening inte att förädla utan att förvanska folkviljan.

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

2. Inom varje land för sig

- kännedom om skuggteorin.
- insikt om betydelsen av informella skyddsräcken

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Skuggteorin tydliggör tre sårbarheter

- det är oklart vilka som utgör folket
- ansvarsfördelningen mellan valda och anställda är långtifrån glasklar
- det är oklart vilket som är syftet.

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Ytligt sett är sårbarheterna ägnade att leda till sammanbrott. Att så inte sker beror, märkligt och paradoxalt nog, på frånvaron av klara besked. Frågorna lämnas öppna för politisk bearbetning.

Det möjligas konst ligger i att kunna parera kritiken från skuggteorin genom att söka förena idealism och realism.

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

För att inte behöva ställa oklarheter på sin principiella spets krävs ett minimum av ömsesidig tolerans och praktisk måttfullhet.

Dessa dygder tjänar som informella skyddsräcken. De krävs för det slags jämkningar och kompromisser, som fredlig samlevnad förutsätter.

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

3. Internationalpolitiskt

När samverkan är mellanstatligt reglerad, kommer länderna överens internationellt. Men beslut behöver bekräftas inom varje land var för sig.

När samverkan är överstatligt reglerad, tillämpas den direkt och utan avseende på nationell reglering.

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Folkrättens grundläggande dilemma är att den inte bara slår vakt om ländernas självbestämmande utan också om ett antal universellt gällande mänskliga rättigheter. Dilemmat uppkommer till följd av att länderna har medgivit världsgemenskapen att kunna ingripa till skydd för mänskliga grundvärden. När gäller detta och när gäller det inte?

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

FN-stadgan 1945

Europakonventionen 1952

Helsingforsavtalet 1975

Parisstadgan 1990

Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa (OSSE) 1995

Köpenhamnskriterierna 1993

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Köpenhamnskriterierna från 1993 är tre till antalet, nämligen

- **det politiska kravet på demokrati**
- **det ekonomiska kravet på att klara konkurrenstrycket**
- **det administrativa kravet på att klara lagstiftningstrycket.**

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Fiskal union

Myntunion

Gemensam marknad

Tullunion

Frihandelsområde

Enheter var för sig

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Flyktingströmmarna, klimatpolitiken och de växande sociala behoven kommer att pressa samgåendet uppåt i "trappan" mot fiskal union med åtföljande krav på demokratisk legitimering av överstatlig lagstiftning och budgetering.

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Fyra nära till hands liggande svar på den i rubriken ställda frågan:

- **rättslig stringens i fråga om vad som har överenskommits**
- **fortlöpande gjord politisk bedömning av vad som krävs för att undgå totalt sammanbrott**

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

- intresse för hur autokrater tänker och vad länder i "det nära utlandet" har skäl att frukta
- intresse för hur vi under de senaste fyrtio åren har kunnat ta så lätt på de tecken i skyn, som trots allt länge har gått att urskilja mot historisk bakgrund

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs och görs för att skydda demokratin inom EU?

Robert Dahl, *Demokratin och dess antagonister*. Ordfront 1999.

Steven Levitsky & Daniel Ziblatt, *Så dör demokratier*. Studentlitteratur 2020.

Martin Kragh, *Det fallna imperiet – Ryssland och väst under Vladimir Putin*. Fri tanke 2022.